

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักพุทธธรรม
ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร
**The Model Academic Leadership Development According to
Buddha Dhamma Principles for School Administrators under
Bangkok Metropolitan Administration**

วรุฒิ พลเพชร¹,
สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย² และ อุทัย สติมัน³
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^{1,2}
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต³
Faculty of Education,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand^{1,2}
Suan Dusit University, Thailand³
Email : w_ponpetch@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร 2) เพื่อศึกษาการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร และ 3) เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร มีวิธีการวิจัยแบบผสมผสานคือ การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการศึกษาพบว่า

- 1) สภาพปัจจุบันภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ในภาพรวมพบว่ามีระดับความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมาก
- 2) การพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า หลักพุทธธรรมบูรณาการ ได้แก่ อริยสัจ 4 อิทธิบาท 4 พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 และ ไตรสิกขา 3

3) รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักพุทธธรรมของ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร (1) ด้านการมีวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง โดยใช้หลักอริยสัจ 4 (2) ด้านความเป็นผู้นำในการริเริ่มใช้นวัตกรรมเพื่อการเรียนการสอน ใช้หลักอิทธิบาท 4 (3) ด้านส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการปฏิรูปการเรียนรู้ ใช้หลักพรหมวิหาร 4 (4) ด้านศักยภาพในการ

พึ่งตนเองในการพัฒนางานวิชาการ ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 และ (5) ด้านแสวงหาความรู้ใหม่มาปรับใช้ตลอดเวลา ใช้หลักไตรสิกขา 3

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำทางการศึกษา; หลักพุทธธรรม

Abstract

This research 1) to study the current situation of academic leadership of school administrators, 2) to study a model of academic leadership development based on Buddhadhamma principles for school administrators, and 3) to propose the model of academic leadership development based on Buddhadhamma principles for school administrators under Bangkok Metropolitan Administration. The mixed research methodology was used in the study.

The results of the study found that:

1. The current situation of academic leadership of school administrators under Bangkok Metropolitan Administration was at the high level overall.

2. In the academic leadership development based on Buddhadhamma principles for school administrators, the Buddhadhamma principles in need for integration are composed of the Four Noble Truths for vision, the Four Paths of Accomplishment for innovation, the Four Divine States of Mind for technology, Principles of kindly treatment for self-reliance, and the Threefold Training for new body of knowledge.

3. The model of academic leadership development based on Buddhadhamma principles for school administrators under Bangkok Metropolitan Administration was that; 1) application of the Four Noble Truths in educational administration vision, 2) application of the Four Paths of Accomplishment in using innovation in teaching and learning, 3) application of the Four Divine States of Mind in implementing information technology and media in learning reform, 4) application of Principles of kindly treatment in self-reliance in academic development, and 5) application of the Threefold Training in searching for the new body of knowledge.

Keywords: Academic Leadership; Buddha Dhamma Principles

บทนำ

สถานศึกษาเป็นองค์กรหนึ่งที่ได้รับผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบันเพราะสถานศึกษาหรือโรงเรียนเป็นสถานที่และมีบทบาทในการทำหน้าที่อบรมถ่ายทอดวิชาการแก่เยาวชนโรงเรียนจำเป็นต้องมีผู้บริหารที่ภาวะการบริหารแบบผู้นำมืออาชีพเพื่อทำให้เกิดการพัฒนาในโรงเรียนจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นมากมายและสามารถสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดีด้วยการพุดนำปฏิบัติและจัดระบบนำไปสู่การพัฒนาตนเองคิดได้เองตัดสินใจได้เองของผู้ร่วมงานผู้บริหารโรงเรียนในปัจจุบันนี้จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาวิชาชีพอยู่ตลอดเวลาตามกระแสของการเปลี่ยนแปลงของสังคมไร้พรมแดนรวมทั้งการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนหากสถานศึกษามีผู้บริหารที่ดีมีประสิทธิภาพ มีความเชื่อมั่นความสัมพันธ์กันระหว่างบ้าน ชุมชน วัดกับโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จย่อมก่อประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติและมีกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา (Promsri, 2017 : 244-253) เป็นกระบวนการที่บุคลากรทุกฝ่ายของสถานศึกษาร่วมกันตั้งปณิธาน ความมุ่งมั่น ตั้งมั่น ใฝ่ฝันที่จะพัฒนาสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จ โดยจะร่วมกันระดมปัญญา วิจัยรณญาณและแรงบันดาลใจ ตรวจสอบ ทบทวน กลั่นกรอง จัดวางสร้างสรรค์สภาพที่พึงประสงค์ของสถานศึกษา การจัดวางทิศทางของสถานศึกษา คือ การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ของสถานศึกษา (Puangya, 2017 : 317-330) เพื่อมีคุณสมบัติเป็นเด็กดีทั้งการปฏิบัติและการแสดงออกทางด้านกายพฤติกรรม ด้านทักษะทางสังคม ด้านคุณธรรมทางจิตใจ และด้านปัญญาความรู้ (Lalittanapatr, 2017 : 1-10) สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมของสังคมได้อย่างเหมาะสม (PhrakhruSunthonkhemapinan (Khemadhammo), 2017 : 43-56)

ภาวะผู้นำของผู้บริหารจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารงานให้สัมฤทธิ์ผลความสำเร็จในผลงานมีส่วนสัมพันธ์กับความสามารถของผู้บริหารหรือผู้นำ ภาวะผู้นำเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นว่าหน่วยงานนั้นมีลักษณะการปฏิบัติงานอย่างไร มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพียงใด ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญที่สุดที่จะต้องใช้ความรู้ความสามารถในการเป็นผู้นำในการบริหารงาน เพื่อรวมพลังและใช้ประโยชน์ของบุคลากรที่มีอยู่ให้ช่วยกันทำงานและต้องรู้จักเลือกวิธีแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เพื่อให้การดำเนินการต่างๆ เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและประสบความสำเร็จตามเป้าหมายโดยให้บุคลากรผู้ร่วมงานเกิดความ

พึงพอใจและก่อให้เกิดความร่วมมือจากผู้ร่วมงานเต็มที่ทั้งนี้เพราะหากภาวะผู้นำของผู้บริหาร ตรงกับความคาดหวังของผู้ร่วมงานเพียงใดผลผลิตขององค์กรจะสูงมากเท่านั้นภาวะผู้นำเป็น สิ่งที่จำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งต่อนักบริหาร ที่จะนำองค์การไปสู่ความสำเร็จจากการปฏิรูป การศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบในการจัด การศึกษา เพื่อหวังผลว่าคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาจะสูงขึ้น มุ่งให้ผู้เรียนมีคุณภาพมา กยิ่งขึ้น ให้เอื้อต่อการพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคมและประเทศอย่างยั่งยืน ผู้บริหารสถานศึกษา ในยุคปฏิรูปการศึกษาจะต้องมีการใช้ภาวะผู้นำที่เหมาะสม และต้องเผชิญกับการ เปลี่ยนแปลงที่รุนแรง เช่น ภาวะการแข่งขันที่ไร้พรมแดน ภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ และ ภาวะที่ทรัพยากรจำกัด (Prasomsuk and Kinawong, 2017 : 63-84)

ปัญหาจากการประเมินการบริหารงานในสถานศึกษาของผู้ผ่านการอบรมหลักสูตร ผู้บริหารสถานศึกษา ประจำปีงบประมาณ 2554 ของสำนักผู้ตรวจราชการ ประจำเขตตรวจ ราชการที่ 1-12 พบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานบริหารสถานศึกษา จำนวน 6 ด้าน คือ 1) การบริหารงานวิชาการ 2) การบริหารงานบุคคล 3) การบริหารงานกิจการนักเรียน 4) การบริหารงานธุรการ การเงินและพัสดุ 5) การบริหารงานอาคารสถานที่ และ 6) การ บริหารงานความสัมพันธ์กับชุมชน ในด้านการบริหารบุคคลปัญหาที่พบมากคือผู้บริหาร สถานศึกษาขาดภาวะผู้นำและการเปลี่ยนแปลง (National Institute for Development of Teachers, Faculty Staff and Educational Personnel (NIDTEP), 2012 : 2) เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถขับเคลื่อนและพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ ตลอดจน ปรับปรุงแก้ไขปัญหาดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นให้ผ่านพ้นไปด้วยดี จึงมีการนำ หลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาซึ่งมาประยุกต์ใช้เพื่อให้รู้จักความจริงตามธรรมชาติ และของชีวิตสอนให้รู้จักตนเองพิจารณาแก้ไขปัญหาและพัฒนาตนเองด้วยเหตุผลโดยอาศัย คำสอนที่เรียกว่า หลักธรรม พร้อมกับนำหลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนามาเป็น เครื่องกำกับในการบริหารสถานศึกษาในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ เพื่อสร้างความเชื่อถือ การยอมรับของสังคม ชุมชน ตลอดจนการสร้างคามพึงพอใจให้กับ ผู้ได้บังคับบัญชาที่สามารถปฏิบัติหน้าที่ภายใต้ กรอบแห่งพระพุทธศาสนาคุณธรรมและ จริยธรรมถือเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดวิถีแห่งการดำเนินบทบาทหน้าที่ของการเป็น ผู้บริหารสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จ ได้รับการยอมรับนับถือ ความเชื่อถือจากบุคคล ต่างๆ ทั้งในองค์กร หน่วยงานทางการศึกษาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องและสังคมทั่วไป เพื่อนำมา

ประยุกต์ใช้และทำความเข้าใจชีวิตอย่างถูกต้อง อันจะนำไปสู่การปฏิบัติตนได้ถูกต้องต่อไป (Puchthonglang, 2017 : 348-365)

ด้วยเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจเรื่อง ความจำเป็นในการนำหลักพุทธธรรมมาพัฒนาใช้กับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา แต่เนื่องด้วยหลักพุทธธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับหลักภาวะผู้นำการบริหารสถานศึกษามีความหลากหลาย สำหรับงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะหลักพุทธธรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้เพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา โดยมีหลักพุทธธรรมเป็นคุณธรรมพื้นฐานอันจะนำไปสู่รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครเป็นอย่างไร เพื่อนำผลการศึกษามาเสนอแนะเป็นแนวทางการบริหารสถานศึกษา เพื่อดำเนินการปรับปรุงและพัฒนาลำดับต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน คือ การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครด้วยการแจกแบบสอบถามกลุ่มประชากรจำนวน 199 ชุด

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 รูป/คน ด้วยการเลือกเจาะจง (Purposive Selection)

ขั้นตอนที่ 3 เสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักพุทธธรรมของ
ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับผู้ให้
ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูป/คน ด้วยการเลือกเจาะจง (Purposive Selection)

ประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร
ประกอบด้วยผู้อำนวยการโรงเรียนและรองผู้อำนวยการโรงเรียน ในสถานศึกษา สังกัด
กรุงเทพมหานคร กลุ่มโรงเรียนกรุงธนใต้ จำนวน 7 สำนักงานเขตจำนวน 70 โรงเรียน ซึ่งมี
ประชากรทั้งหมด จำนวน 199 คน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง จำนวน 15
รูป/คน และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน 9 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณคือ แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพภาวะผู้นำทางวิชาการของ
ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 3 แบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับสภาพภาวะผู้นำทาง
วิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบ
กึ่งโครงสร้าง เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักพุทธธรรมของ
ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เป็นแนว
คำถามสำหรับการสนทนากลุ่มเพื่อตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตาม
หลักพุทธธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม (Questionnaire) ด้วยระบบคอมพิวเตอร์
โปรแกรมสำเร็จรูป

1. ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้การวิเคราะห์
ค่าสถิติพื้นฐาน โดยหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) นำเสนอใน
รูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

2. ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานครใช้การวิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยายการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์จากเอกสาร (Document Analysis) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การสังเคราะห์จากการสัมภาษณ์ (Interview) โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และสรุปผลการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร 2. เพื่อศึกษาการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร 3. เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยดังนี้

1. สภาพปัจจุบันภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

พบว่า มีระดับความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยเรียงลำดับความคิดเห็นจากมากไปหาน้อย คือ การมีศักยภาพในการพึ่งตนเองในการพัฒนางานวิชาการ ปัญหาคือไม่มีความรอบรู้ ประสบการณ์ ไม่ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาและไม่อุทิศตนในการทำงานในสายงานวิชาการ และติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการการส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการปฏิรูปการเรียนรู้ ปัญหาคือไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์เพื่อการเรียนรู้ เทคโนโลยีขาดทักษะการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการปฏิรูปการเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอนที่ใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาสมัยใหม่ การมีวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง ปัญหาคือ ไม่เข้าใจนโยบายหรือแผน ทำเพื่อประโยชน์ตน การมีความเป็นผู้นำในการริเริ่มการใช้นวัตกรรมเพื่อการเรียนการสอน ปัญหา คือ ขาดทักษะในการใช้นวัตกรรมและไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงสิ่งใหม่ในการเรียนและการแสวงหาความรู้ใหม่มาปรับใช้ตลอดเวลา ปัญหาคือไม่มี

คุณลักษณะ เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะการพูด มีบุคลิกลักษณะที่ดี พฤติกรรมไม่เหมาะสม

2. การพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

พบว่า หลักพุทธธรรมบูรณาการกับการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านวิสัยทัศน์ ได้แก่ อริยสัจ 4 ด้านนวัตกรรม ได้แก่ อิทธิบาท 4 ด้านเทคโนโลยี ได้แก่ พรหมวิหาร 4 ด้านพึ่งพาตนเอง ได้แก่ สังคหวัตถุ 4 และ ด้านการแสวงหาความรู้ใหม่ ได้แก่ ไตรสิกขา 3

3. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักพุทธธรรมของ ผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักพุทธธรรมของ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครดังนี้

1) ด้านการมีวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง โดยใช้หลักอริยสัจ 4 ได้แก่ 1.ทุกข์ คือ เป็นขั้นกำหนดปัญหา ศึกษาปัญหา กำหนดขอบเขตของปัญหาที่เราจะแก้ 2.สมุทัย คือ เป็นขั้นตั้งสมมติฐาน พิจารณาสาเหตุของปัญหา จะต้องแก้ปัญหาที่สาเหตุของปัญหา 3.นิโรธ คือ เป็นขั้นการทดลองและเก็บข้อมูล โดยทดลองใช้วิธีการต่างๆ และ 4. มรรค คือ เป็นขั้นสังเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล

2) ด้านความเป็นผู้นำในการริเริ่มใช้นวัตกรรมเพื่อการเรียนการสอน ด้วยการบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ 1.ฉันทะ ความพอใจ คือต้องการที่จะนำนวัตกรรมมาใช้ในการบริหารจัดการศึกษา 2.วิริยะ ความเพียร คือ เมื่อชอบเกิดขึ้นความขยันก็จะตามมาด้วย มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มุ่งมั่น ขยัน อดทน และเสียสละที่จะทำงานในหน้าที่ผู้บริหารสถานศึกษา 3.จิตตะ การจดจ่อกับเรื่องที่ทำอย่างตั้งใจ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เปิดเผย โปร่งใส บริสุทธิ์ยุติธรรม กล้าตัดสินใจเพื่อรักษาความดีงาม ความถูกต้อง ด้วยเหตุผลและความชอบธรรม 4.วิมังสา การฝึกทบทวนเพื่อความชำนาญ มีความสามารถในการระดมทรัพยากรทางการศึกษาทั้งในสถานศึกษาและในชุมชน มาช่วยจัดการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายได้สูงสุด

3) ด้านส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการปฏิรูปการเรียนรู้ ด้วยการบูรณาการหลักพรหมวิหาร 4 ได้แก่ 1.เมตตา คือความรักความปรารถนาดี พยายามหาวิธีพัฒนาให้พวกเขาได้มีการพัฒนาการที่ดีขึ้น 2.กรุณา คือ ความสงสาร คิดจะช่วยให้คนอื่นได้มีโอกาสพัฒนาตนเองจากการใช้เทคโนโลยี 3.มุทิตา คือความพลอยยินดี แสดงความยินดี 4.อุเบกขา คือความวางใจเป็นกลางไม่ลำเอียงไปข้างใดข้างหนึ่งด้วยความรักหรือชัง

4) ด้านศักยภาพในการพึ่งตนเองในการพัฒนางานวิชาการ ด้วยการบูรณาการหลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ 1.ทาน คือการแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน 2.ปิยวาจา คือ การพูดจา น่ารักนียบนบถื่อ 3.อัตถจริยา คือการบำเพ็ญประโยชน์ เป็นการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์แก่บุคคลอื่น 4.สมานัตตตา คือความมีตนเสมอ การรู้จักปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น ร่วมสุขร่วมทุกข์กันได้ เสมอต้นเสมอปลาย และ 5) ด้านแสวงหาความรู้ใหม่มาปรับใช้ตลอดเวลา ด้วยการบูรณาการหลักไตรสิกขา 3 ได้แก่ 1.ศีล เป็นเรื่องของการฝึกฝนในด้านของความประพฤติ 2.สมาธิ เป็นเรื่องของการฝึกฝนในด้านของจิตใจ และ 3.ปัญญา เป็นเรื่องของการพัฒนาในด้านการเรียนรู้ตามความเป็นจริง จนถึงขั้นรู้เท่าทันธรรมชาติของโลกและชีวิต

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลดังต่อไปนี้

ด้านสภาพปัจจุบันภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครในภาพรวม พบว่า มีระดับความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยเรียงลำดับความคิดเห็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ได้แก่ การมีศักยภาพในการพึ่งตนเองในการพัฒนางานวิชาการ การส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการปฏิรูปการเรียนรู้ การมีวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง การมีความเป็นผู้นำในการริเริ่มการใช้นวัตกรรมเพื่อการเรียนการสอน และ การแสวงหาความรู้ใหม่มาปรับใช้ตลอดเวลา ตามลำดับสอดคล้องกับงานวิจัยของ จามรี จำเมือง Chammuang (2015 : 25-31) เรื่อง รูปแบบภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร มี 6 ด้าน คือ 1) ด้านวิสัยทัศน์ ควรมีการสร้างวิสัยทัศน์ กำหนด

วิสัยทัศน์ปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ ปรับวิสัยทัศน์และเสนอวิสัยทัศน์ 2) ด้านการเรียนการสอน ควรมีการวางแผนปฏิบัติของโรงเรียน จัดสื่อ เทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้พัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนและออกแบบพัฒนาการเรียนการสอน 3) ด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียน ควรมีการจัดองค์กร จัดระเบียบ การปฏิบัติงานและจัดทรัพยากร 4) ด้านชุมชน ควรมีการประสานงานกับผู้ปกครองและชุมชนสนองความสนใจและความต้องการชุมชน ระดมทรัพยากรต่างๆ จากชุมชนมาใช้ประโยชน์ 5) ด้านคุณธรรม ควรมีการปฏิบัติตามคุณธรรม ปฏิบัติอย่างยุติธรรมและปฏิบัติตามจริยธรรม 6) ด้านพัฒนาสังคม ควรมีการเข้าใจบริบทของโรงเรียน ตอบสนองต่อบริบทที่ชัดเจน และนำศักยภาพจากบริบทมาพัฒนาโรงเรียนและสังคม

ด้านการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครของผู้บริหารสถานศึกษา

1) ด้านการมีวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาให้คำแนะนำ คำปรึกษาทางวิชาการและเอาใจใส่การจัดการศึกษาเต็มศักยภาพและเต็มเวลา และผู้บริหารสถานศึกษามีวิสัยทัศน์ ภาวะผู้นำ และความคิดริเริ่มที่เน้นการพัฒนาผู้เรียน ทันกับการเปลี่ยนแปลงยุคไทยแลนด์ 4.0 ค่าเฉลี่ยเท่ากัน ผู้บริหารสถานศึกษาบริหารจัดการการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติราชการประจำปี

2) ด้านความเป็นผู้นำในการริเริ่มใช้นวัตกรรมเพื่อการเรียนการสอน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษากำหนดนโยบายและทำการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยใช้นวัตกรรม เช่น เทคนิคการสอนแบบใหม่ การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนแบบใหม่ การพัฒนากิจกรรมเสริมการเรียนรู้ ผู้บริหารสถานศึกษาประสานความร่วมมือกับสถานประกอบการผู้ผลิตสื่อการเรียนการสอนร่วมกันพัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่มีส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนสภาพแวดล้อม/บรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษาใหม่ๆ ซึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิผลของผู้เรียน

3) ด้านส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการปฏิรูปการเรียนรู้อย่างได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษามีแผนพัฒนาด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารในแผนปฏิบัติราชการประจำปี ผู้บริหารสถานศึกษา มีการสนับสนุนงบประมาณด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

และการสื่อสารเพื่อการเรียนการสอน ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการนำสื่อมาใช้ในการปฏิรูปการเรียนรู้

4) ด้านศักยภาพในการพึ่งตนเองในการพัฒนางานวิชาการ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมและพัฒนาครูอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้มีครูมีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของผู้เรียน ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้

5) ด้านแสวงหาความรู้ใหม่มาปรับใช้ตลอดเวลา ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา มีความคิดสิ่งใหม่อย่างสร้างสรรค์ ริเริ่ม สังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ และพัฒนานวัตกรรมใหม่ที่นำมาแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและตอบสนองนโยบายจัดการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษามีความยืดหยุ่นและปรับตัว เพื่อก้าวทันการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ หรือยุคการสื่อสารที่ไร้พรมแดน ทั้งการพัฒนางาน การพัฒนาตนเอง การพัฒนาผู้เรียน และสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา มีความรู้ด้านวิชาการ การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอน การนิเทศชี้แนะ การติดตาม การวิจัย การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประทีป บินชัย และ นิพนธ์ กินาวงศ์ Binchai and Kinawong (2004 : 63-77) ได้ทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวภาวะผู้นำพิสัยสมบูรณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวภาวะผู้นำพิสัยสมบูรณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับผู้นำทางวิชาการ เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามหลักพุทธธรรม สำหรับครูและผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและโรงเรียน สังกัดกรุงเทพมหานคร ควรมีแผนมุ่งพัฒนาบุคลากรให้มีความชำนาญในด้านภาวะผู้นำ และทางด้านวิชาการสำหรับการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาประเด็นการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักพุทธธรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาทั้งภาครัฐ และเอกชน
- 2) ควรมีรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักพุทธธรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาทั้งภาครัฐ และเอกชน
- 3) ควรนำไปประยุกต์เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการตามหลักพุทธธรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาทั้งภาครัฐ และเอกชน

Reference

- Binchai, P. and Kinawong, N. (2004). *Full Range Leadership Development Model for School Administrators in the Basic Education*. Research Report, Faculty of Education : Naresuan University.
- Chammuang, C. (2015). *An effective model of school administrators in Bangkok*. Doctoral thesis. Graduate School : Burapa university.
- Lalittanapatr, W. (2017). Buddhist Method in Home School. *Journal of MCU Buddhapanya Review*. 2(3), 1-10.
- National Institute for Development of Teachers, Faculty Staff and Educational Personnel (NIDTEP) . (2012) .*Development Leadership Guide for Decentralization for School Administrators*. Bangkok : Cabinet and Royal Gazette Publishing Office.
- Phrakhrusunthonkhemapinan(Khemadhammo). (2017). Buddha's Panidhana : The Panithand Project to The Goodness. *Journal of MCU Buddhapanya Review*. 2(3), 43-56.
- Prasomsuk, W. and Kinawong, N. (2017). The Principles of Educational Administration Based Upon Buddha-Dhamma. *Journal of Education*, 18(2), 63-84.
- Promsri, K. (2017). Strategies for Effective Internal Quality Assurance of Education Institutions under the Secondary Educational Service Area Office 20. *Journal of MCU Peace Studies*. 6(1), 244-253.
- Puangya, K. (2017). Strategies for Internal Super Vision in School under General Education Section of Phra Pariyattham School Group 7. *Journal of MCU Peace Studies*. 5(3), 317-330.
- Puchthonglang, P. (2017). The Metaphor of Life : Meaning Analysis for Clearly Understanding of Life. *Journal of MCU Peace Studies*, 5(2), 348-365.